

PRÒLEG

Un equip d'antropòlegs i d'arqueòlegs presenten en l'obra que prologuem un jaciment del mont Pla al massís del Montgrí, l'anomenat cau d'en Calvet, estudiat aquí per primera vegada a fons i en tots els seus aspectes. Ben segur que més endavant es continuarà discutint i insistint sobre els mateixos aspectes i problemes que ara es presenten o sobre altres de nous, però aquesta publicació senyalarà el punt de partida per als nous treballs, de la mateixa manera que ara representa el punt final dels que s'han fet fins ara.

El cau d'en Calvet de Torroella de Montgrí ja s'havia convertit, després del seu descobriment i immediata excavació a mitjans dels anys setanta, en una referència obligada en tots els treballs que s'ocupen de l'ample període que comprèn el neolític final i el començament de l'edat del bronze, i era tingut en compte per tots els estudiosos que a Catalunya s'ocupen d'aquest període.

Les especials circumstàncies del descobriment i de l'excavació, portada a cap en primer lloc pel Centre d'Estudis del Montgrí, i després amb una intervenció urgent del Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona dirigida per Enriqueta Pons, havien fet que el cau d'en Calvet es quedés de moment sense una publicació monogràfica.

Donat el seu interès, alguns dels aspectes del jaciment havien estat tinguts en compte en tesis de llicenciatura o de doctorat i s'havien incorporat a les obres especialitzades o de síntesi. La bibliografia prehistòrica del nostre país no ha ignorat, doncs, el cau d'en Calvet. Hauria estat impossible de fer-ho donada la seva extraordinària importància. Però és evident que feia falta aquesta monografia que ara ens ofereix un equip de reconeguts especialistes coordinats per Enriqueta Pons. Ha estat l'ocasió per presentar l'estat de la qüestió dels aspectes més coneguts, de publicar treballs que, com el dels senyals d'utilització de les peces lítiques, havien quedat inèdits, i d'afegir-hi aquells aspectes que havien estat negligits o tractats més superficialment. Tot això acompanyat de dibuixos i fotografies tant de morfologia i disposició del cau com de les principals troballes.

La importància que té el jaciment, fins i tot per als investigadors d'altres períodes prehistòrics, com jo mateix, és innegable. És cert que al

país abunden els llocs que havien estat destinats a inhumacions col·lectives en època prehistòrica d'edat compresa entre el neolític mitjà i la plena edat del bronze. Poden ésser coves naturals, coves naturals modificades, coves artificials, megàlits i coves o caus adaptats a la funció dels megàlits. Són abundants i moltes vegades ens planyem del fet que ens donen una visió molt parcial d'aquestes reculades etapes prehistòriques de les quals desitjaríem conèixer també amb semblant prodigalitat els poblats, els recursos econòmics i la manera de viure de la població. No hi ha dubte que tot plegat ens ajudaria a entendre millor aquesta etapa. Tots aquells espais esmentats van ésser utilitzats per l'home prehistòric per enterrar els seus morts quan després del neolític mitjà es va anar imposant el costum d'inhumar tots els membres de la tribu, el grup o la família en el mateix lloc a mida que anaven morint. La visió que tenien aquestes poblacions del pas de la vida a la mort o d'un món present a un altre que imaginaven, exigia dipositar, els cadàvers en sepulcres col·lectius que reunissin unes determinades condicions per fer possible un ritual i dipositar unes ofrenes. Com a mínim s'exigia una estança fosca i tancada en el sí de la terra o de la roca a la qual s'accedia per una porta que era oberta en el moment d'una nova deposició. El fet que s'elegís una cova o es construís un monument megalític depenia de l'existència o no de cavitats càrstiques d'acord amb la constitució geològica del sol. Quan les cavitats naturals existien en abundància, com al Montgrí, eren provistes d'una porta o una paret de roques i terra i després usades. En el cas contrari s'aprofitaven blocs caiguts o es construïen megàlits. Al nostre país rares vegades s'excavaven coves artificials. Segurament també la potència demogràfica i la coherència del grup humà que usava aquests sepulcres tenia a veure amb l'elecció d'un tipus de cavitat o de monument.

En aquest sentit no és d'estranyar que en un massís càrstic com és el del Montgrí hi hagi hagut diverses coves utilitzades per fer-hi enterraments col·lectius. Però en el mateix massís totes les coves sepulcrales conegudes fins els anys setanta havien estat malmeses per l'erosió o perquè, com és el cas del cau de l'Olivar d'en Margall, les terres havien estat extretes per fertilitzar les feixes conreades davant del cau. És general a tot Catalunya que pràcticament sempre les coves sepulcrales i els megàlits es trobin en mal estat de conservació, buidats i saquejats. En el cas dels megàlits la seva mateixa espectacularitat n'ha estat el pitjor enemic. Per tot això encara avui dia, i malgrat l'abundància de monuments, almenys a nivell regional, sabem poc sobre els aspectes que en potència podrien ésser els més ben coneguts d'aquestes poblacions: els costums i els rituals funeraris.

El poder conèixer un jaciment intacte és, doncs, un fet excepcional. Aquest era el cas del cau d'en Calvet. Era un cau de tan petites dimensions que no s'utilitzà per res més després de fer-hi l'última

inhumació i restà oblidat. Es tractava per tant, d'un jaciment tancat, sense intrusions d'elements culturals perturbadors. Era el reflex dels costums funeraris d'un petit grup de pagesos o pastors del Montgrí durant un espai de temps relativament curt. Per això el jaciment ens aporta interessants dades que deixen comprendre que les inhumacions es feien poc després de la mort, i no era una ossera on es dipositaven els ossos ja descarnats i sense connexió anatòmica, com de vegades s'ha suposat de les petites arques que contenen un elevat nombre de restes humanes. L'aixovar que hi trobem és molt escàs per un tan elevat nombre d'individus inhumats com el que hi havia al cau, encara que és d'un gran interès. Moltes de les inhumacions es degueren fer sense ofrenes, o aquestes eren d'unes característiques que no han permès llur conservació. El fet que els grans de collar que s'hi han trobat no presentessin desgast i que per tant semblin fets expressament per ésser dipositats al costat del difunt contrasta amb les eines de sílex, que presenten senyals d'haver estat usades. Els ganivets del cau d'en Calvet són unes peces extraordinàries. No són de sílex local i la seva procedència és encara un tema per aclarir. Les restes òssies humanes proporcionen important informació sobre les característiques d'edat i salut de la població inhumada al cau.

Ha estat una excel·lent idea publicar la monografia del cau d'en Calvet de Torroella de Montgrí en els Papers del Montgrí, col·lecció creada expressament per recollir aquells treballs que fan referència a la comarca. D'aquesta manera estarà a l'abast tant dels estudiosos interessats en tot allò que fa referència al baix Ter i al Montgrí, i alhora als prehistoriadors, que així tindran aplegat i completat allò que fins ara només podia ésser manejat de forma parcial i incompleta. Ens alegrem del fet que això hagi estat possible. L'encert és doble si tenim en compte que el cau i les seves troballes es presenten i s'expliquen al Museu del Montgrí. Amb aquesta publicació el Museu i el Centre d'Estudis del Montgrí i el Baix Ter fan un bon servei tant als estudiosos com als visitants del museu, que disposaran d'una completíssima guia del cau i de la seva significació.

Narcís Soler i Masferrer.
Professor de Prehistòria a la Universitat de Girona.